

Miroslav Šilić, Narodni plesovi, pjesme i običaji Hrvata Bosanske Posavine, Hrvatska matica iseljenika u Federaciji BiH, Hrvatska kulturna zajednica u Federaciji BiH, Široki Brijeg 2001., 248 str.

Pred nama se nalazi dugo očekivana zbirka hrvatskih plesnih tradicija iz Bosne i Hercegovine, koje je prikupio i javnosti predočio hrvatski istraživač. Kako se već iz naslova daće zaključiti, radi se o plesnim tradicijama Bosanske posavine, koja je u dosadašnjim izdanjima predočena djelomično. Zato će biti korisno da se, makar i ugrubo, osvrnemo na dosadašnja istraživanja i objavljivanja hrvatskih narodnih plesova iz Bosne i Hercegovine.

Povijest istraživanja hrvatskih narodnih plesova u Bosni i Hercegovini od strane hrvatskih istraživača, bili oni iz Hrvatske ili BiH, počinje i završava nezaobilaznim Franjom Kuhačem. U drugoj polovici devetnaestoga stoljeća uz narodne pjesme bilježi u Bosni i Hercegovini i plesove, i to uglavnom iz Bosne. Nakon Kuhača nitko od Hrvata nije više istraživao plesne tradicije Hrvata u ovim krajevima i nad tom tužnom činjenicom treba se dobro zamisliti. Ipak, valja izdvojiti djelovanje kulturne i prosvjetne organizacije "Seljačke Sloge" u drugoj polovici tridesetih godine dvadesetoga stoljeća. Kako bi potaknula nacionalno osvješćivanje "Seljačka Sloga" je u Bosni i Hercegovini osnivala brojne ogranke i snažno poticala Hrvate na scensko prikazivanje vlastitih plesnih i glazbenih tradicija. Ovo djelovanje "Seljačke Sloge" rezultiralo je obnavljanjem i učvršćivanjem plesnog i glazbenog repertoara, ali na žalost, usprkos buđenju nacionalne svijesti bavljenjem plesnim i glazbenim tradicijama, nije bilo dovoljno snage da se one počnu i istraživati i bilježiti.

Nakon Drugoga svjetskog rata i stvaranja druge Jugoslavije plesne i druge tradicije Bosne i Hercegovine istraživali su stručnjaci Zemaljskog muzeja u Sarajevu, odnosno stručnjak za ples Jelena Dopudža. Držeći se "nacionalnog ključa", istraživala je sva tri naroda u BiH, ali prilikom objavljivanja u knjizi *Narodni plesovi-igre BiH* bilo je zastupljeno nerazmjerno malo plesova Hrvata. Iz zapadne Hercegovine pronalazimo 8 plesova, okolice Dervente i ostalog dijela Bosanske posavine ukupno 11, a iz srednje Bosne samo *dolučka trusa*. Iz Sarajeva i šire okolice Sarajeva nema nijednog plesa, iz Jajca i okolice također nijednoga, a zapadna Bosna kao da i nije bila istraživana.

Ova zbirka Miroslava Šilića prvi je sustavni prikaz hrvatskih plesnih tradicija jednog dijela Bosne i Hercegovine, a dodatnu važnost daje joj tragična i nezvjesna sudbina protjeranih posavskih Hrvata, koji su sve do ovoga posljednjeg rata bili na ovim prostorima relativna većina. Terenski je autor istraživao tijekom 80-tih godina, a dijelom i za vrijeme i poslije rata u BiH. Zahvatio je područje od Lijeve polja na zapadu do Semberije na istoku, a južnije od toga okolicu Teslića, Tešnja i Doboja. Istraživano područje u priličnoj se mjeri podudara s crkvenim dekanatima Derventskim, Doborskim, Šamačkim i Brčanskim. Zbog srodnosti plesnog i glazbenog materijala pridodao je i građu Župe Soli kod Tuzle.

Autor nas upozorava na zanimljivu podjelu unutar pučanstva Bosanske posavine, gdje je razdjelnica rijeka Bosna. U dijelu koji se prostire zapadno od rijeke Bosne stanovništvo se dijeli na Brđe ili Brđake, koji nastanjuju kraj oko Usore pa do Dervente, a sjeverno od Dervente do Bosanskoga Broda i Šamca žive "pravi" Posavci. Sličnu podjelu zatiče i u kraju istočno od rijeke Bosne, pa do Brčkog. Južni brdoviti dio nastanjuju Gornjaci, a ravni dio uz rijeku Savu Posavci ili kao ih još zovu posavski Šokci.

Sadržaj knjige usustavljen je u sljedeća poglavlja: "Predgovor", "Sažetak", "Summary", "Bosanska Posavina i njen značaj za hrvatski narod", "Folklorni amaterizam na području Bosanske Posavine", "Kada se pleše i gdje se pleše", "Instrumentalna pratnja", "Pjesma i njene značajke", "Općenito o plesovima, plesnim običajima i njihovim značajkama",

"Opis svadbenog običaja", "Općenito o narodnim nošnjama Bosanske Posavine", "Plesovi okolice Bosanskog Broda i Dervente", "Plesovi Usore i okolice", "Plesovi okolice Bosanskog Šamca, Orašja i Odžaka", "Plesovi okolice Brčkog", "Plesovi okolice Tuzle". Kako to već naslovi poglavlja najavljuju, autor uz ples pozornost pridaje i kontekstu u kojemu se ples događa, glazbenoj pratnji, običajima, tradicijskom odijevanju, scenskoj primjeni.

Analizirajući plesove ovoga kraja, autor prema koreografskim i strukturnim elementima uočava pripadnost tih tradicija panonskom kulturnom arealu i upozorava na neke sličnosti i utjecaje iz susjedne Slavonije, osobito u odijevanju. Slično kao u šokačkoj Slavoniji, pleše se gotovo isključivo u zatvorenom kolu, koje se kreće u smjeru kazaljke na satu, osim Brđa iz Usore, koji plešu u suprotnome smjeru. Ipak, uza sve sličnosti, ostalo je toliko razlika, koje govore da Sava nije bila samo administrativna već i kulturna granica. U opisu plesne građe autor slijedi već uvriježen način u hrvatskoj etnokoreografiji: melodijski predložak s podacima o snimatelju, transkribentu i lokalitetu, zatim zapis plesa Labanovom kinetografijom, koji slijedi paralelni zapis Žgančevim notnim plesnim pismom i na kraju opis riječima. Ovaj način će svakako proširiti broj korisnika i na one koji ne poznaju Labanovu kinetografiju.

Zabilježen 51 ples svjedoči o bogatoj i relativno dobro očuvanoj plesnoj tradiciji sa zanimljivim plesnim i stilskim finesama, za čiji je nastanak, razvoj i opstanak nužan dugotrajan kontinuirani boravak na jednom prostoru. Ostaje nada da će nositelji ovih tradicija dobiti priliku da ih nastave u mjestima gdje su ih i stvorili.

Stjepan SREMAC

Ova dvojezična knjiga u izdanju hrvatskih manjinskih institucija u Mađarskoj zanimljiva je zbirka napisa, eseja, studija, intervjua, osvrti, zapažanja i kritičarskih zapisa o velikom mađarskom koreografu i plesaču, mađarskom bunjevačkom Hrvatima Antunu Kričkoviću, a iz pera najpoznatijih mađarskih koreografa, plesnih stručnjaka i kritičara te najbližih plesnih suradnika i sljedbenika. Bez suhog nabiranja biografskih i drugih činjenica, prigodnih pretjerivanja, kao i kritičarskog cjepidlačenja, autorima je otvorena, gotovo nametnuta mogućnost prikaza prije svega ljudske veličine Antuna Kričkovića i njegove umjetnosti.

Prilozi su podijeljeni u dvije skupine: *U zrcalu iskaza suvremenika i prijatelja i Čovječnost u plesu*. U ovoj drugoj skupini izabrani su i dijelovi kritičarskih napisa iz raznih, ponajprije specijaliziranih plesnih časopisa. I autoru ovih redaka dopala je čast i ugodna dužnost da opiše dvogodišnji studijski boravak dragog prijatelja i plesnog uzora Antuna Kričkovića u Hrvatskoj.

Kako je našoj kulturnoj javnosti, osim starijih praktikanata folklornoga plesa, Antun Kričković na žalost i na našu sramotu gotovo nepoznat, nužno je iz ovih priloga izdvojiti neke osnovne biografske činjenice i važnije točke iz bogate i uspješne četrdeset i višegodišnje umjetničke karijere. Rođen je 1929. godine u Gari, bačkom selu s miješanim mađarsko-njemačko-bunjevačkim stanovništvom. Ovdje je stekao ljubav i poštovanje prema vlastitim tradicijama, ali i onima drugih naroda. Po dolasku u Budimpeštu na studij nastavnika tjelesnoga odgoja početkom pedesetih godina susreće i upoznaje poznate umjetnike, koji će značajno utjecati na njegov daljnji životni i stvaralački put: čuvenog folklornog koreografa Miklosa Rabaija, plesnog umjetnika Istvana Molnara, baletana Ottu

A csend relációi = Relacije tišine, gz. = ur. Stjepan Lukač, Budapesti Horvát Önkormányzat, Fáklya Horvát Táncgyűttes = Budimpeštanska hrvatska samouprava, Hrvatski ansambl Luč, Budapest = = Budimpešta 1999., 194 str.